

Szerzőnk itt bemutatott hosszabb lélegzetű életrajzai, „arcképei” meglepően sok új, eddig ismeretlen személyt és tényt tárnak fel, amellet sok esetben pontosítanak is, és árnyaltabbá teszik az eddig ismert személyek „arcképeit”. A kötetbe kerülő életrajzok kiválasztásánál szerzőnk gondosan ügyelt arra, hogy ténygazdagsága mellett valamennyi írás fordulatokban gazdag, olvasmányos is legyen.

Kalapis Zoltán *Lentségi arcképcsarnoka* értékes nyeresége művelődéstörténetünknek, és minden bizonnyal élvezetes olvasmány is az olvasónak. A kötetet Németh Máttyás fotói teszik még gazdagabbá, szemléletesebbé.

NÉMETH Ferenc

VALLÁSI HAGYOMÁNYUNKRÓL

Beszédes Valéria: *Ünnep ez minékünk. Írások a szabadkaiak népi vallásosságáról.* Életjel, Szabadka, 2001 (Életjel Könyvek 87)

*Minden adat, amely népünk vallásos életének
múltjáról vagy jelenéről ad képet, drága kincs,
amit össze kell gyűjtenünk...*

(Voigt Vilmos)

Megszaporodtak a vallási hagyományokat, szokásokat bemutató, feldolgozó könyveink, ami a társadalmi-politikai viszonyok változásával (is) magyarázható. Ebbe a sorba tartozik Beszédes Valéria könyve is, amely tizenkét szabadkai vonatkozású vallási néprajzi tanulmányt tartalmaz. Az első tanulmány (*A szűzanya tisztelete*) bevezetőjében a szerző a város történetével összefüggésben foglalkozik a Szabadkára jellemző vallási jelképekkel: „A város második címere elsősorban vallási jelképeket tartalmaz, későbbi címere pedig a korábbi elnevezésre utal, mert a pallosjog mellett ott látható Szent Teréz, a város főplébániájának védőszentje és a Madonna a gyermek Jézussal.” (A város neve 1743-tól, amikor szabad királyi státust kapott, hivatalosan az adományozó császárnő tiszteletére Maria Theresiopolis volt, a Fekete Madonna pedig a város vallási életében fontos szerepet játszó ferences rendre utal.) Ezt követően a szerző olvasmányosan mutatja be a törökök kiűzetése utáni helyzetet, illetve Mária Terézia betelepítési politikája nyomán beállt változásokat nemcsak Szabadkán, hanem az egész térségben.

Forrásanyagul levéltárak, monográfiák és a szakirodalom vonatkozásai mellett adatközlők visszaemlékezéseit is felhasználja szabadkai tárgyú vallási néprajzi dolgozataihoz a szerző, aki dicséretesen és az adott helyzetből logikusan következően párhuzamosan mutatja be magyarok, szerbek és bunyevácok (horvátok) szokásait. Párhuzamot von a pravoszláv „slava” és a katolikus

búcsú között, felsorolja a kegyhelyeket, melyeket a vallásos emberek még ma is látogatnak, ír a fogadalmi kegykápolnákról, a köztéri szobrokról, melyek közül az elsőt a XVIII. század végén állították. A szoborállítás általában valamelyik elhunyt családtag emlékére vagy a beteg családtag gyógyulásának reményében történt.

Különösképpen figyelmet keltő írások azok, amelyekben – a könyv második fejezetében – a szerző szobrok és kőkeresztek történetét ismerteti, dolgozza fel. A tematikus blokk első írásának első bekezdésében, mintegy általános eligazításul, magyarázatul is, olvashatjuk: „Kizárólag vallási tárgyú szobrokat állított (...) – »a szabad királyi városokban, valamint a mezővárosi ranggal rendelkező településeken« –, melyek védték a települést a különböző elemi csapásoktól. Szent Flórián (ma a tűzoltóság szentje, S. V. Zs.) szobrát többnyire a templomok portáján, a Nepomuki Szent Jánost ábrázolót viszont a folyók, patakok közelében állították fel. Szent Orbán tiszteletére a szőlőhegyen (Felsőhegyen, a Telecskai-dombokon) nem szobrot, hanem feszületet helyeztek el.” A szobrok zömmel kőfaragó műhelyekben készült sorozatalkotások, nyilván mert az egyedi kivitelezésű szobrok állítása túlságosan költséges volt. Szabadkán például a Teréz-templom építése során a város nem vállalhatta a pesti kőfaragó, Hedl Frigyes által megszabott összeg kifizetését, de a város főbírája, Bajsai Vojnits Mátyás, átvállalta a költségeket, így kívánt emléket állítani elhunyt fiának.

A szobrokkal közös fejezetben olvashatunk a szentkultusról, s az ehhez fűződő tiszteletről. Szabadkán a ferencesek hatására alakult ki Szent Rókus, Szent Antal, Szent Teréz (a városban és környékén kilenc Szent Teréz-templom volt!) és Jézus Szent Szívének a kultusza/tisztelete. A hozzájuk fűződő szokásokról, interetnikus kapcsolatokról is ír a szerző, egy helyen így: „Néhány évvel ezelőtt, idézi egyik forrását a könyv szerzője, (...) egy bunyevác gazda (...) hozott egy bárányt a kolostorba, igaz, nem Szent Antal napján, hanem év közben, mert elvesztek a juhai. Ahogy elmondta, egy bárányt ajánlott fel a szentnek, ha megkerül a nyája. Néhány napi keresés után megtalálta az állatait, ezért teljesítette ígérését.” Sajátos, hogy az aprójószágok adományozása már nem tartozik az ünnephez. A liliumszentelés viszont a vallási események, kisgyermek megáldása, nélkülözhetetlen kelléke volt, sok hívet vonzott a templomba.

A kötet harmadik tanulmánytömbjének első írása egy külvárosi kántor tevékenységéről szól. Az első bejegyzett kántor Romich Simon volt, dolgozatában azonban Beszédes Valéria a topolyai származású Cservenák Ferencről ír, akinek munkássága jól példázza azt a kettősséget, amely a szabadkai kántorokat jellemezte, hogy párhuzamosan világi és egyházi foglalkozást is vállaltak, folytattak. A szerző elemzi Cservenák halotti búcsúztatóit, ezek

természetesen nem a művészi szövegformálás szándékával készültek, hanem hogy segítséget, vigaszt nyújtsanak a gyászolóknak.

Külön dolgozat foglalkozik a ludasi templom építésével, az alapítás előzményeivel (a könyvben látható a templom tervrajza és a felépített templom fotója is), illetve a ludasiak életével is. Ehhez a tanulmányhoz kötődik a tematikus blokk utolsó dolgozata, mely többek között az első világháborúig létesített tanyai temetőkkal foglalkozik.

A *Bajelhárító szent levelek és más hasznos imádságok Szabadkán és környékén* című kötet záró dolgozat tematikusan kapcsolódik Jung Károly és Silling István hasonló tárgyú tanulmányaihoz. Itt a 9+9 szent (nagy)betű bajelhárító szerepéről olvashatunk. A második világháborúban a ludasiak közül többek életét, a hiedelem szerint, a ruhába varrt betűk mentették meg. A legújabb háborúban, a kilencvenes években a bajelhárító imádságban hittek, abban a reményben másolták és adták tovább, hogy a bombatámadástól menti meg a tulajdonosát.

Beszédes Valéria könyve, amely elsősorban a szabadkai magyarság vallásos életével foglalkozik, de az egyes témák feldolgozásakor érinti a bunyevácok és a szerbek „vallási gyakorlatát is”, fontos adalék a népi vallásosság egyre többet kutatott, és mind szakmai, mind pedig olvasói érdeklődésre számot tartó gazdag problematikájához.

SÁRVÁRI V. Zsuzsa

SZÍNHÁZ

ÁLMODIK A SZÍNHÁZ

Gobby Fehér Gyula: *Az angyal álma*

Nehéz hálátlanabb kritikusszerepet elképzelni annál, amikor elmarasztaló véleményünk szinte frontálisan ütközik a közönség euforikusan lelkes tetszésnyilvánításával. Ahogy az Újvidéki Színház operettként jegyzett *Az angyal álma* című legutóbbi bemutatóján történt. A közönség tombolt, újra és újra kitapsolta a társulatot, amely talán maga sem tudta mire vélni ezt a fogadtatást, melyre aligha számított, bár az előadásban fellépő színészeknek kétségtelenül jólesett. Megértem őket s igazuk volt, hogy átadták magukat a szórakozást hálásan köszönő közönség szűnni nem akaró tapsának. A közönség ugyanis jól szórakozott Gobby Fehér Gyula Ábrahám Pálról, a Bácskában, Apatinban, százöt évvel ezelőtt született zeneszerző és operettkomponista élettörténetét bemutató előadáson.

A kritikus viszont szorongott, mert – bár nincs zenei füle, de színházi szeme azért van – ami a mintegy kétórányi előadásban történt, nem fedte sem a